

Begrebsliste

Begreb	Definition
Arbejdsmarkedsparterne/ Arbejdsmarkedets parter	Arbejdsmarkedets parter udgøres af arbejdsgivere og arbejdstagere, som er organiserede i to typer af foreninger: arbejdsgiverorganisationer og arbejdstagerorganisationer. De har stor indflydelse på især løn- og arbejdsvilkår, og det er noget særligt for den danske arbejdsmarkedsmode.
Bureaukrati	Organisationsform, der er kendetegnet ved hierarki og regler. Det er ofte et negativt ladet udtryk om et system med alt for meget papirarbejde og for lidt menneskelig kontakt. Det kan både bruges om offentlige og private organisationer.
Centralisering/ Centralistisk	Et organisationsprincip, som betyder, at én eller nogle få personer sidder på magten – der sker altså en magtkoncentration. Om EU er det ofte blevet brugt som et negativt udtryk for, at magten gradvist koncentrerer sig i EU-systemet, mens medlemslandene mister selvbestemmelse.
Decentralisering/ Decentralisere	Betyder det modsatte af centralisering. Det betyder, at man spreder beslutningskompetencen og fordeler magten blandt flere personer i stedet for at give få personer meget magt.
Den danske model	Den danske model er en betegnelse for den helt særlige måde, arbejdsmarkedet er indrettet på i Danmark. Det, der er specielt ved modellen er, at medarbejderes vilkår er aftalt mellem arbejdsmarkedets parter. Det vil sige fagforeningerne på den ene side og arbejdsgiverforeninger på den anden side. Aftalerne kaldes overenskomster, og de fastlægger for eksempel, hvad mindstelønnen skal være på et bestemt område, og hvad medarbejderne skal have i pension. Langt de fleste medarbejdere i Danmark er dækket af en overenskomst.
Den Vesteuropæiske Union/ Vestunionen	En militær alliance, der blev oprettet i marts 1948. Tilbage i 1992 var Belgien, Tyskland, Spanien, Frankrig, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Portugal og Storbritannien medlemmer af Vestunionen. De forpligtede sig til at garantere hinandens sikkerhed. Med Maastricht-traktaten i 1992 blev Vestunionen knyttet til EU. Det betød, at EU's Ministerråd kunne bede den gennemføre beslutninger eller løse opgaver ift. EU's Fælles Udenrigs- og Forsvarspolitik.
Ejendomsret	Borgernes ret til at eje og bestemme over det, man ejer: det kan både være fysiske genstande for eksempel huse, biler, møbler, smykker osv. Det kan også være ikke-fysiske ting som for eksempel litteratur, man har skrevet eller videnskabelige opfindelser.
Elite	Et mindretal, der indtager toppositionerne inden for samfundets forskellige sektorer, herunder den økonomiske elite, den politiske elite, embedsmandseliten og den militære elite.
Embedsmand	Bruges om en person, der er ansat i den offentlige administration: enten i staten (fx ministerier), i en kommune eller i en region. Man kan f.eks. arbejde med styring af økonomi, skoler eller hospitaler, indkrævning af skat eller udbetaling af sociale ydelser.
Europæisk integration	En udvikling, hvor EU-medlemslandene gradvist træffer flere fælles beslutninger og arbejder sammen på flere områder.
Fagforening/Fagforbund	En forening af lønarbejdere inden for et fag, en branche el. en industrigren; har som formål at varetage medlemmernes interesser med hensyn til løn og arbejdsforhold over for arbejdsgiverne.
Familieret	De sager, der drejer sig om familieforhold. Det kan for eksempel vedrøre forældremyndighed, bopæl, ægteskab, skilsmisse, adoption eller tvangsfjernelser.
Flertalsafgørelser	I EU: når medlemslandene kan træffe beslutninger ved, at et flertal stemmer for forslaget. Der findes særlige regler for, præcis hvor mange lande, der skal have stemt for forslaget, før det kan vedtages.
FN (De Forenede Nationer)	En international organisation med 193 medlemslande. FN repræsenterer ikke en enkelt nation eller regering – organisationen repræsenterer hele verden. FN blev grundlagt i 1945 efter Anden Verdenskrig og er forpligtet til at opretholde fred og sikkerhed, udvikle venskabelige forbindelser mellem verdens lande og skabe en bedre fremtid for mennesker og planeten.
Føderalisme/Føderal stat	Et regeringssystem hvor statens magt er delt mellem en central føderal regering og en delstatsregulering på regionalt plan, i stil med for eksempel Tyskland, USA eller Canada. Europæisk føderalisme er et politisk ønske om, at de europæiske lande går sammen og danner én stor føderal stat i form af et føderalt EU – det vil give EU mere magt.

Begrebsliste

Begreb	Definition
Humanitære aktioner	Én eller flere staters indgriben i en intern konflikt i en anden stat for at forhindre folkedrab, forbrydelser mod menneskeheden, alvorlige krænkelse af reglerne for interne væbnede konflikter eller alvorlige krænkelse af menneskerettighederne, når disse forbrydelser ikke kan forhindres med fredelige midler.
Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa.	<i>På engelsk:</i> CSCE (The Conference on Security and Cooperation in Europe). Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa var et internationalt forum for dialog og forhandling under den kolde krig. Den eksisterede mellem 1973 og 1994. De deltagende stater var Sovjetunionen, USA, Canada samt næsten alle europæiske stater.
Mellemstatsligt samarbejde	I EU: den del af samarbejdet, der alene forpligter medlemslandene, hvis der er enstemmighed om at indføre nye EU-regler. Det betyder, altså der skal være fuldstændig enighed blandt de deltagende stater om lovgivningen. Hvis et medlemsland nedlægger veto (er uenig), kan forslaget således ikke vedtages.
NATO (Den Nordatlantiske Traktats Organisation)	En international organisation for politisk og militært forsvarssamarbejde omkring den nordlige del af Atlanterhavet, som blev etableret i 1949 med de allierede krigspartnere USA, Storbritannien og Frankrig som de drivende kræfter.
Nedrustning	En proces hvor et eller flere lande reducerer deres nationale våbenmængder – altså en proces hvor man afskaffer våben for at virke mindre truende på andre lande. Det sker ofte efter aftale mellem flere stater.
Nærhedsprincippet	Nærhedsprincippet kaldes også <i>subsidiaritetsprincippet</i> og handler om, at politiske beslutninger skal træffes på lavest mulige politiske og administrative niveau. Bortset fra de områder hvor EU har enekompetence, skal EU kun handle på områder, hvor den påtænkte handling bedre kan gennemføres på EU-plan end på nationalt plan.
Overstatsligt samarbejde	I EU: at man kan lave regler, der har direkte virkning i medlemslandene og gælder alle EU-borgere, uden at reglerne skal godkendes i de nationale parlamenter.
Veto	Veto eller vetoret er retten til at forkaste eller afvise en beslutning. I EU betyder det, at et enkelt land kan afgøre, at en beslutning ikke kan vedtages.
Warszawa-pagten	Warszawa-pagten var en kommunistisk militæralliance. Den blev oprettet 1955 i Warszawa af Sovjetunionen, Albanien, Bulgarien, Tjekkoslaviet, DDR, Ungarn, Polen og Rumænien. Warszawa-pagten blev opløst i 1991 som følge af kommunismens sammenbrud i Østeuropa.
ØMU (Den Økonomiske og Monetære Union)	I EU: et samarbejde om økonomisk politik, om en fælles valuta (euroen) og om oprettelse af Den Europæiske Centralbank. ØMU'en blev vedtaget i 1988, og det besluttet, at den skulle bestå af tre faser: 1. ØMU'ens første fase indebar, at landene overvågede hinandens økonomier for at sikre en mere ensartet udvikling. 2. Anden fase indebar, at landene bestræbte sig på at opfylde en række økonomiske krav. 3. ØMU'ens tredje fase indebar, at de deltagende stater fastlåste deres valutakurser og indførte euroen. Samtidig oprettede man Den Europæiske Centralbank.

